

Mathematica - podstawy

Artur Kalinowski

Semestr letni 2011/2012

Spis treści

- 1 Program Mathematica
- 2 Podstawowe operacje
- 3 Wykresy i macierze
- 4 Równania algebraiczne
- 5 Równania różniczkowe

Program Mathematica

- Mathematica to jeden z najbardziej popularnych programów do wykonywania obliczeń symbolicznych i numerycznych
- Inne podobne programy to komercyjny MAPLE i darmowa MAXIMA
- Program uruchamiamy z Menu, lub z linii poleceń:

```
[akalinow@hpAK ~]$ mathematica
```

- W oknie powitalnym tworzymy nowy "Notebook", lub otwieramy już istniejący dokument
- Z menu "Help → Virtual book" otwieramy okno z dokumentacją

Podstawowe operacje matematyczne

- Wyrażenia obliczamy (ang. *evaluate*) wciskając **Shift+Enter** po wpisaniu wyrażenia
- Obliczanie wyrażenia anulujemy kombinacją **Alt+**.
- Poprzednie wyrażenie przywołujemy kombinacją **Ctrl+L**
- Przybliżoną wartość numeryczną uzyskujemy dodając **//N** na końcu, lub używając funkcji **N[wyrażenie, precyzja]**
- Wynik poprzedniego obliczenia przywołujemy używając **%**
- Wynik poprzedniego obliczenia o numerze **X** przywołujemy używając **%X**

```
In[1]:= 2 + 2
Out[1]= 4
In[2]:= 2^2
Out[2]= 4
In[3]:= 1 / 5
Out[3]=  $\frac{1}{5}$ 
In[6]:= 1 / 7 // N
Out[6]= 0.142857
In[7]:= N[1 / 7, 10]
Out[7]= 0.1428571429
In[8]:= %
Out[8]= 0.1428571429
In[9]:= %6
```

Podstawowe funkcje matematyczne

- Mnożenie zapisujemy jako $x*y$, lub $x y$, ale xy to już nazwa!
- Nazwy funkcji i stałych zaczynają się od wielkiej litery, np. **Sin[x]**
- Argument funkcji jest podawany w nawiasach kwadratowych []
- Dając kropkę na końcu argumentu, jako wynik otrzymamy przybliżenie numeryczne
- Funkcje trygonometryczne domyślnie wymagają argumentu w radianach
- Argument w stopniach przekazujemy jako **X Degree**

```
In[10]:= Sqrt [ 3 ]
Out[10]=  $\sqrt{3}$ 
In[11]:= Exp [ 4 ]
Out[11]=  $e^4$ 
In[14]:= Sin [ 2.0 ]
Out[14]= 0.909297
In[15]:= Sin [ 2 Degree ]
Out[15]= Sin [ 2 ° ]
In[16]:= Pi
Out[16]=  $\pi$ 
In[17]:= Infinity
Out[17]=  $\infty$ 
In[18]:= Sqrt [ -1 ]
```

Własne definicje

- Zmienne definiujemy używając znaku `=` (zaleca się używania małych liter w nazwach własnych zmiennych)
- Możemy użyć zmiennych by przechowywać wartości liczbowe obliczeń
- Kiedy już nie potrzebujemy zmiennej lub funkcji należy je usunąć używając `nazwa=.` lub `Clear[nazwa]`

```
In[1]:= x = 5
Out[1]= 5

In[2]:= 2 * x
Out[2]= 10

In[3]:= 3 x
Out[3]= 15

In[5]:= Sin[181. Degree]
Out[5]= -0.0174524

In[6]:= x = %5
Out[6]= -0.0174524

In[7]:= 3 x
Out[7]= -0.0523572

In[8]:= x = .
In[9]:= x
Out[9]= x
```

Własne definicje

- Funkcje definiujemy używając składni **nazwa[x_]:= wzór**
- **Uwaga:** pamiętajmy by nie mieć zmiennych o nazwie używanej w definicji funkcji, np **x**
- Definicję funkcji własnych i wbudowanych możemy sprawdzić używając **?Nazwa**
- Kiedy już nie potrzebujemy zmiennej lub funkcji należy je usunąć używając **nazwa=.** lub **Clear[nazwa]**

```
f[x_] := x^2
?f

Global`f

f[x_] := x^2
f[16]
256

Clear[f]
?f

Global`f
```

Obliczenia symboliczne

<code>D[f, x]</code>	the (partial) derivative $\frac{\partial f}{\partial x}$
<code>Integrate[f, x]</code>	the indefinite integral $\int f dx$
<code>Sum[f, {i, i_{min}, i_{max}}]</code>	the sum $\sum_{i=i_{min}}^{i_{max}} f$
<code>Solve[lhs==rhs, x]</code>	solution to an equation for x
<code>Series[f, {x, x₀, order}]</code>	a power series expansion of f about the point $x = x_0$
<code>Limit[f, x->x₀]</code>	the limit $\lim_{x \rightarrow x_0} f$
<code>Minimize[f, x]</code>	minimization of f with respect to x

Do elementów złożonego wyniku dostajemy się np. przez `%x[[1]]`

```

In[1]:= f[x_] := Sin[2 x]
In[2]:= ?f
Global`f
f[x_] := Sin[2 x]
In[3]:= D[f[x], x]
Out[3]= 2 Cos[2 x]
In[4]:= Integrate[f[x], x]
Out[4]= -1/2 Cos[2 x]
In[7]:= Solve[f[x] == 0, x]
Solve::ifun : Inverse functions are being used by Solve.
Out[7]= {{x -> 0}}
In[8]:= Series[f[x], {x, 0, 4}]
Out[11]= 2 x - 4 x^3/3 + O[x]^5
In[13]:= Limit[Sin[x]/x, x -> 0]
Out[13]= 1
In[16]:= g[x_] := x^2
In[16]:= Minimize[g[x], x]
Out[16]= {0, {x -> 0}}
    
```


Obliczenia symboliczne

`Expand[expr]`

expands out products and positive integer powers in *expr*.

`Factor[poly]`

factors a polynomial over the integers.

`Simplify[expr]`

performs a sequence of algebraic and other transformations on *expr*, and returns the simplest form it finds.

`Simplify[expr, assum]`

does simplification using assumptions.

`FullSimplify[expr]`

tries a wide range of transformations on *expr* involving elementary and special functions, and returns the simplest form it finds.

In[15]:= `Expand[(a + b)^5]`

Out[15]= $a^5 + 5 a^4 b + 10 a^3 b^2 + 10 a^2 b^3 + 5 a b^4 + b^5$

In[16]:= `Factor[6 + 11 x + 6 x^2 + x^3]`

$(1 + x) (2 + x) (3 + x)$

In[18]:= `Sum[x^n/n!, {n, 0, Infinity}]`

Out[18]= e^x

In[38]:= `Simplify` $\left[\frac{1}{3(1+x)} - \frac{-1+2x}{6(1-x+x^2)} + \frac{2}{3\left(1+\frac{1}{3}(-1+2x)^2\right)} \right]$

Out[38]= $\frac{1}{1+x^3}$

Obliczenia numeryczne

<code>N[expr]</code>	numerical value of an expression
<code>NIntegrate[f, {x, x_{min}, x_{max}}]</code>	numerical approximation to $\int_{x_{min}}^{x_{max}} f dx$
<code>NSum[f, {i, i_{min}, Infinity}]</code>	numerical approximation to $\sum_{i_{min}}^{\infty} f$
<code>FindRoot[lhs==rhs, {x, x₀}]</code>	search for a numerical solution to an equation, starting with $x = x_0$
<code>NSolve[lhs==rhs, x]</code>	numerical approximations to all solutions of an equation
<code>FindMinimum[f, {x, x₀}]</code>	search for a minimum of f , starting with $x = x_0$
<code>NMinimize[f, x]</code>	attempt to find the global minimum of f

- Wartość liczbową wyniku otrzymujemy przez np. **x/.%19**

```
In[14]> f[x_] := Sin[x] - Exp[x]
In[16]> N[f[1]]
Out[16]> -1.87681
In[17]> NIntegrate[f[x], {x, 0, 1}]
Out[17]> -1.25858
In[19]> FindRoot[f[x] == -1.8, {x, 1}]
Out[19]> {1 -> 0.963666}
In[27]> f[x /. %19]
Out[27]> -1.8
```

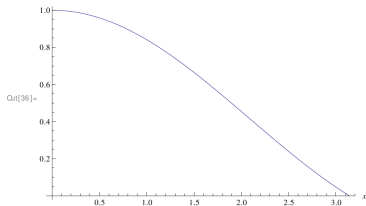
Zadania

- 1 Wypisz wartość liczby Eulera z dokładnością do 100 cyfr
- 2 Wymnóż $(a + b + c)^7$
- 3 Zapisz w postaci iloczynowej $x^3 + 6x^2 + 11x + 6$ i sprawdź wszystkie miejsca zerowe
- 4 Rozwiąż równanie $ax^2 + bx + c$ i sprawdź rozwiązania
- 5 Oblicz granice: $\lim_{n \rightarrow \infty} \sqrt[100]{n^{100} + n^{99}} - n$, $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1^5 + 2^5 + \dots + n^5}{n^6}$
- 6 Oblicz sumy: $S = 1 + 2 + \dots + n$,
 $S = \frac{1}{1 \cdot 2 \cdot 3} + \frac{1}{2 \cdot 3 \cdot 4} + \dots + \frac{1}{n \cdot (n+1) \cdot (n+2)}$
- 7 Oblicz pochodną wielomianu $w(x) = ax^5 + (b + 1)x^3 + 7x + 1$
- 8 Oblicz $f^{(10)}(x)$ oraz $f^{(10)}(0)$ dla $f(x) = x^2 \cdot \cos(2x)$
- 9 Oblicz symbolicznie następujące całki i sprawdź je licząc pochodne: $\int (x^2 - 2x + 3) \exp(x) dx$, $\int \sqrt{x} (\log x)^2 dx$

Wykresy funkcji

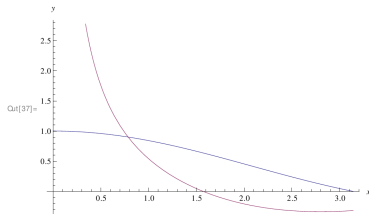
```
In[31]:= f[x_] :=  $\frac{\text{Sin}[x]}{x}$ 
```

```
In[36]:= Plot[f[x], {x, 0, Pi}, AxesLabel -> Automatic]
```


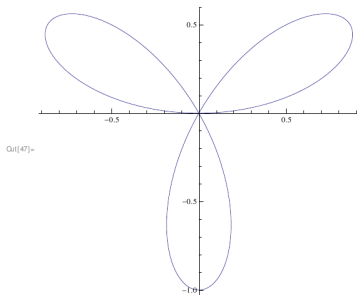
```
In[34]:= g[x_] :=  $\frac{\text{Cos}[x]}{x}$ 
```

```
In[37]:= Plot[{f[x], g[x]}, {x, 0, Pi}, AxesLabel -> {x, y}]
```

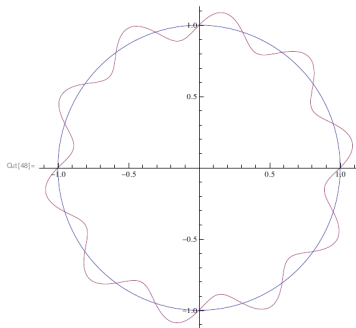

Wykresy funkcji w układzie biegunowym

```
In[47]:= PolarPlot[Sin[3 t], {t, 0, Pi}]
```

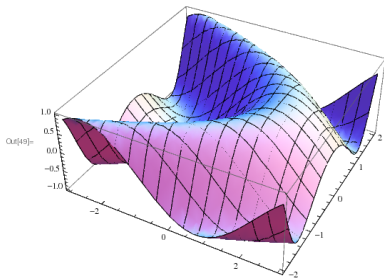


```
In[48]:= PolarPlot[{1, 1 + 1/10 Sin[10 t]}, {t, 0, 2 Pi}]
```

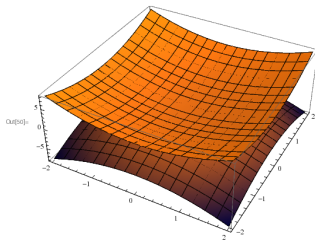

Wykresy funkcji 2D

```
In[49]:= Plot3D[Sin[x + y^2], {x, -3, 3}, {y, -2, 2}]
```

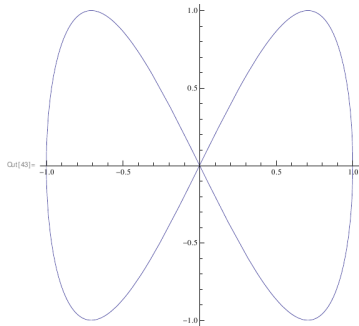


```
In[50]:= Plot3D[{x^2 + y^2, -x^2 - y^2}, {x, -2, 2}, {y, -2, 2}, ColorFunction -> "RustTones"]
```

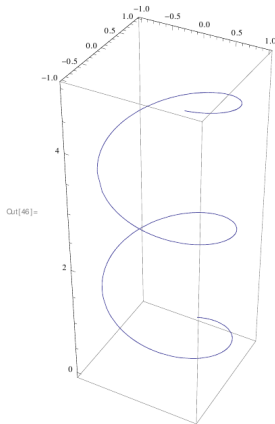

Wykresy parametryczne

```
In[43]:= ParametricPlot[{Sin[t], Sin[2 t]}, {t, 0, 2 Pi}]
```



```
In[46]:= ParametricPlot3D[{Sin[t], Cos[t], t/3}, {t, 0, 15}]
```


Wykresy: zadania

- 1 Narysuj wykres funkcji $\sin(x)$ dla $x \in 0, \pi$
- 2 Na jednym rysunku narysuj wykres funkcji $\cos(x)$ i e^x dla $x \in 0, \frac{\pi}{4}$
- 3 Narysuj wykres zadany równaniami: $x(t) = r \cdot (t - \sin(t))$,
 $y(t) = r \cdot (1 - \cos(t))$
- 4 Narysuj zbiór punktów spełniających równanie $x^2 + y^2 = 9$
- 5 W układzie biegunowym narysuj krzywą zadaną równaniem:
 $r(\phi) = \frac{1+\epsilon}{1+\epsilon \cdot \cos(\phi)}$, $0 < \epsilon < 1$

Wszystkie wykresy powinny mieć podpisane osie, i jeżeli trzeba opisane legendy

Wskazówka: sprawdź w dokumentacji hasła **PlotLegend** oraz **ContourPlot**

Wykresy: badanie funkcji

Mamy zadaną funkcję

$$f(x) = \frac{x^3}{1 - x^2},$$

której dziedziną jest zbiór $Df = \mathbb{R} \setminus \{-1, 1\}$. Wyznacz:

- 1 Miejsca zerowe
- 2 Granice funkcji dla punktów $x \rightarrow \infty$, $x \rightarrow -\infty$, $x \rightarrow 1^+$, $x \rightarrow 1^-$
- 3 Asymptotę ukośną $y = ax + b$, gdzie

$$a = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{f(x)}{x}$$

$$b = \lim_{x \rightarrow \infty} (f(x) - ax)$$

- 4 Punkty przegięcia ($f'' = 0$) oraz jej wartość w tych punktach

Stwórz wykres prezentujący funkcję oraz jej asymptotę. Dobierz skale osi, tak, aby ukazać istotny fragment wykresu. Odpowiednio nazwij osie oraz

Wykresy: badanie funkcji

Wskazówka: Sprawdź w dokumentacji hasło **Assumptions and Domains**

Macierze

`+`, `*`, `^`, `.`, ... — all automatically work element-wise

Dot (`.`) — products of matrices, automatically handling row and column vectors

Inverse — matrix inverse (use **LinearSolve** for linear systems)

Transpose — transpose (m^t , entered with `Esc` `t` `Esc`)

Conjugate Transpose — conjugate transpose (m^* , entered with `Esc` `ct` `Esc`)

Tr — trace

Det — determinant

KroneckerProduct — matrix direct product (outer product)

MatrixPower — powers of numeric or symbolic matrices

MatrixExp — matrix exponential

Eigenvalues, Eigenvectors — exact or approximate eigenvalues and eigenvectors

Eigensystem — eigenvalues and eigenvectors together

CharacteristicPolynomial — symbolic characteristic polynomial

UWAGA: Algebraiczne
 mnożenie macierzy uzyskujemy
 przez **A.B**. Operacja **A*B**
 mnoży element po elemencie

```
In[9]:= {{Cos[x], Sin[x]}, {-Sin[x], Cos[x]}}
Out[9]:= {{Cos[x], Sin[x]}, {-Sin[x], Cos[x]}}

In[14]:= %9 // MatrixForm
Out[14]:= MatrixForm(
  Cos[x] Sin[x]
  -Sin[x] Cos[x]
)

In[15]:= A = %9
Out[15]:= {{Cos[x], Sin[x]}, {-Sin[x], Cos[x]}}

In[16]:= B = Transpose[A]
Out[16]:= {{Cos[x], -Sin[x]}, {Sin[x], Cos[x]}}

In[19]:= A * B
Out[19]:= {{Cos[x]^2, -Sin[x]^2}, {-Sin[x]^2, Cos[x]^2}}

In[20]:= A . B
Out[20]:= {{Cos[x]^2 + Sin[x]^2, 0}, {0, Cos[x]^2 + Sin[x]^2}}

In[22]:= Simplify[%20] // MatrixForm
Out[22]:= MatrixForm(
  1 0
  0 1
)

In[24]:= Simplify[B.A] // MatrixForm
Out[24]:= MatrixForm(
  1 0
  0 1
)

In[27]:= Simplify[Inverse[A] - B // MatrixForm]
Out[27]:= MatrixForm(
  0 0
  0 0
)

In[30]:= Simplify[Det[A]]
Out[30]:= 1
```

Macierze

Wektory i wartości własne macierzy: \mathbb{A} - macierz, \vec{x} - wektor. \vec{x} jest wektorem własnym macierzy, a λ jest wartością własną macierzy \mathbb{A} , to zachodzi związek:

$$\mathbb{A} \cdot \vec{x} = \lambda \cdot \vec{x}$$

Eigensystem

`Eigensystem[m]`
 gives a list {values, vectors} of the eigenvalues and eigenvectors of the square matrix m .

`Eigensystem[m, a]`
 gives the generalized eigenvalues and eigenvectors of m with respect to a .

`Eigensystem[m, k]`
 gives the eigenvalues and eigenvectors for the first k eigenvalues of m .

`Eigensystem[m, a, k]`

```
In[67]:= A = {{2, 0}, {0, 2}}
Out[67]:= {{2, 0}, {0, 2}}

In[72]:= Eigensystem[A] // MatrixForm
Out[72]//MatrixForm=  $\begin{pmatrix} 2 & 2 \\ 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \end{pmatrix}$ 

In[75]:= %64[[1]]
Out[75]:= {2, 2}

In[76]:= %64[[1, 1]]
Out[76]:= 2

In[79]:= x = %64[[2, 1]]
Out[79]:= {0, 1}

In[81]:= (A.x) .x/ Norm[x]
Out[81]:= 2
```

Macierze: obroty

- Skonstruuuj macierz obrotu o kąt $\frac{\pi}{2}$ wokół osi z
- Skonstruuuj macierz obrotu o kąt $\frac{\pi}{2}$ wokół osi x
- Znajdź współrzędne wektora $\vec{r} = (1, 0, 0)$ po obrocie najpierw wokół osi x, potem osi z
- Znajdź macierz odwrotną do macierzy obrotu będącego złożeniem obrotów wokół osi z potem x i zadziałaj nią na obrócony wektor \vec{r}
- Narysuj wektor po każdym z obrotów.

Wskazówka 1: Sprawdź w dokumentacji hasła **RotationMatrix** i **VectorPlot3D**

Wskazówka 2: Przy rysowaniu wektora użyj parametru **VectorPoints** -> 2

Macierze: drgania

Znajdź i sprawdź wartości i wektory własne macierzy, następnie wyznacz wartości ω dla których wartości własne się zerują

$$\begin{pmatrix} -2\alpha + \omega^2 & \alpha \\ \alpha & -2\alpha + \omega^2 \end{pmatrix}$$

$$\begin{pmatrix} \frac{k}{m} - \omega^2 & -\frac{k}{m} & 0 \\ -\frac{k}{M} & \frac{2k}{M} - \omega^2 & -\frac{k}{M} \\ 0 & -\frac{k}{m} & \frac{k}{m} - \omega^2 \end{pmatrix}$$

Rozwiązywanie układów równań algebraicznych

`Solve[lhs==rhs, x]` solve an equation, giving a list of rules for x

`x / . solution` use the list of rules to get values for x

`expr / . solution` use the list of rules to get values for an expression

`Solve[{ lhs1==rhs1, lhs2==rhs2, ... }, { x, y, ... }]`
 solve a set of simultaneous equations for x, y, \dots

```

In[9]-> r1[x_, y_, z_] := 2 x + 3 y - z - 1
In[10]-> r2[x_, y_, z_] := x - y + z - 2
In[11]-> r3[x_, y_, z_] := 3 x + 2 y - 5
In[12]-> Solve[{r1[x, y, z] == 0, r2[x, y, z] == 0, r3[x, y, z] == 0}, {x, y, z}]
Out[12]-> {}
In[13]-> r1[x_, y_, z_] := 2 x + y + 3 z - 9
In[14]-> r2[x_, y_, z_] := x - 2 y + z + 2
In[15]-> r3[x_, y_, z_] := -3 x + 2 y + 2 z - 7
In[16]-> Solve[{r1[x, y, z] == 0, r2[x, y, z] == 0, r3[x, y, z] == 0}, {x, y, z}]
Out[16]-> {{x -> -1, y -> 2, z -> 3}}
In[27]-> r1[x /. %16[[1]], y /. %16[[1]], z /. %16[[1]]]
Out[27]-> 0
In[28]-> r2[x /. %16[[1]], y /. %16[[1]], z /. %16[[1]]]
Out[28]-> 0
In[29]-> r3[x /. %16[[1]], y /. %16[[1]], z /. %16[[1]]]
Out[29]-> 0
In[30]-> r1[x /. %16[[1]], y /. %16[[1]], 2]
Out[30]-> -3
In[32]-> r1[x, y, z] /. %16[[1]]
Out[32]-> 0
    
```

Układy równań algebraicznych: zadania

Rozwiąż układy równań, i sprawdź rozwiązania:

$$\begin{cases} x - y + 2z = 1 \\ x - 2y - z = 2 \\ 3x - y + 5z = 3 \\ -2x + 2y + 3z = -4 \end{cases}$$

$$\begin{cases} x - y + 5z - u = 0 \\ x + y - 2z + 3u = 0 \\ 3x - y + 8z + u = 0 \\ x + 3y - 9z + 7u = 0 \end{cases}$$

Wskaźówka: W drugim układzie załóż, że zmienne z i u mogą mieć dowolne wartości

Rozwiązywanie równań różniczkowych pierwszego stopnia

`DSolve[eqn, y, x]`

solves a differential equation for the function y , with independent variable x .

`DSolve[{eqn1, eqn2, ...}, {y1, y2, ...}, x]`

solves a list of differential equations.

`DSolve[eqn, y, {x1, x2, ...}]`

solves a partial differential equation.

```
In[1]-> DSolve[y'[x] == y[x], y[x], x]
Out[1]= {{y[x] -> e^x C[1]}}
```

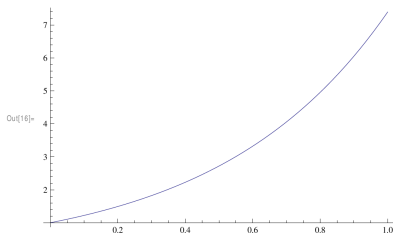
```
In[8]-> DSolve[{y'[x] == a y[x], y[0] == 1}, y, x]
Out[8]= {{y -> Function[{x}, e^a x]}}
```

```
In[11]-> y'[x] - a y[x] /. %8[[1]]
Out[11]= 0
```

```
In[14]-> y[x] /. %8[[1]]
Out[14]= e^a x
```

```
In[15]-> a = 2
Out[15]= 2
```

```
In[16]-> Plot[y[x] /. %8[[1]], {x, 0, 1}]
```


Rozwiązywanie równań różniczkowych drugiego stopnia

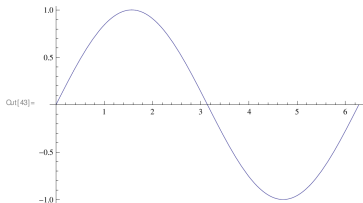
```
In[13]:= DSolve[{x''[t] + ω² x[t] == 0, x[0] == x0, x'[0] == v0}, x, t]
```

```
Out[13]:= {{x -> Function[t],  $\frac{1}{\omega} (x0 \omega \cos[t \omega] + v0 \sin[t \omega])$ }}}
```

```
In[41]:= {x0 == 0, v0 == 1, ω == 1}
```

```
Out[41]:= {0, 1, 1}
```

```
In[43]:= Plot[x[t] /. %13[[1]], {t, 0, 2 Pi}]
```



```
In[44]:= x[t] /. %13[[1]]
```

```
Out[44]:= Sin[t]
```

```
In[27]:= Clear[Evaluate[Context[] <> "*" ]]
```

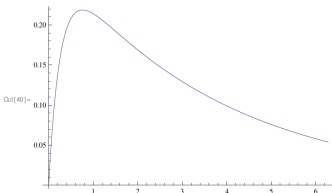
```
In[28]:= DSolve[{x''[t] + 2 b x'[t] + ω² x[t] == 0, x[0] == x0, x'[0] == v0}, x, t]
```

```
Out[28]:= {{x -> Function[t],  $\frac{1}{2\sqrt{b^2 - \omega^2}} \left( -e^{t(-b - \sqrt{b^2 - \omega^2})} v0 + e^{t(-b + \sqrt{b^2 - \omega^2})} v0 - b e^{t(-b - \sqrt{b^2 - \omega^2})} x0 + b e^{t(-b + \sqrt{b^2 - \omega^2})} x0 + e^{t(-b - \sqrt{b^2 - \omega^2})} x0 \sqrt{b^2 - \omega^2} + e^{t(-b + \sqrt{b^2 - \omega^2})} x0 \sqrt{b^2 - \omega^2} \right)$ }}}
```

```
In[38]:= {x0 == 0, v0 == 1, ω == 1, b == 2}
```

```
Out[38]:= {0, 1, 1, 2}
```

```
In[40]:= Plot[x[t] /. %28[[1]], {t, 0, 2 Pi}]
```


Rozwiązywanie układów równań różniczkowych

In[50]:= `Clear[Evaluate[Context[] <> "*"]]`

In[54]:= `DSolve[{x''[t] + ω12 x[t] == 0, y''[t] + ω22 y[t] == 0,
 x[0] == x0, x'[0] == v1, y'[0] == v2, y[0] == y0}, {x, y}, t]`

Out[54]= $\left\{ \left\{ x \rightarrow \text{Function}\left[\{t\}, \frac{\sin[t \omega_1] v_1 + x0 \cos[t \omega_1] \omega_1}{\omega_1}\right], y \rightarrow \text{Function}\left[\{t\}, \frac{\sin[t \omega_2] v_2 + y0 \cos[t \omega_2] \omega_2}{\omega_2}\right] \right\} \right\}$

In[58]:= `{x0 == 0, y0 == 0, v1 == 1, v2 == 1, ω1 == 1, ω2 == 2}`

Out[58]= `{0, 0, 1, 1, 1, 2}`

In[59]:= `{x[t], y[t]} /. %54[[1]]`

Out[59]= $\left\{ \sin[t], \frac{1}{2} \sin[2t] \right\}$

In[60]:= `ParametricPlot[{x[t], y[t]} /. %54[[1]], {t, 0, 2 Pi}]`

